

Sodalitas, convenio»; com a mesura de vi ha tingut cert ús a Tort. i Maestrat (*AlcM*). *Quartinello* (pron. *cortinello* 'mesura i recipient per a tenir vi', usual a Mall.; un ex. de 1701 en *AlcM*. *Quarto*: castellanisme antic molt difós en la llengua amb els sentits de 'cambra' (ja en Belv. 1805; Sanelo, p. 191a);¹³ 'quart (de gallina, porc)' (ib.) i *quartos* 'diners', *tenir molts quartos* 'ser ric', d'ús colloquial; a Mall. es diu també d'una mena de pasta fina (*DAG.*); veg. a més *AlcM*.

Quartó 'la quarta part d'una cosa (un escut, un territori)': [Llull «Enaprés ordenà lo papa --- que en quatre parts departissen lo món, e que los arquebisbes de la I. *quartó* venguessen en un loch» (*Blanq.*, *NCL* II, 221.14); «en aquesta província sol hom seylar los pans cruus ab un fust, que pareguen partitz IIII *cortons*» (*Diàlegs* de Sant Gregori, *NCL* I, 88.4); 1518 «lo *quartó* del delme de Stamariu se ven cascun any» (*Spill* de Castellbò, 99r); «En Berenguer --- ferí l'almirall per lo *corió* davant de l'escut, sí que l'asta n'anà en peces» (Muntaner, *Cròn.*, cap. 179, v, 58.18), «lo senyor infant s'atrobà ab lo comte Ner, ferí'l d'una llança --- per lo *corió* primer de l'escut» (ib. VIII, 26.1)]; com a 'districte, barri (d'una ciutat)' [ja en Eiximenis: «la ciutat aquella hauria quatre *quartons* principals» (*Dotzè*, *AlcM*); en un full de la parròquia del Pi de Bna., de 1732, *quartó* designa una de les quatre divisions del territori parroquial, i el *DAG.* ens informa que l'illa d'Eivissa es divideix en cinc *quartons*: Pla de la Vila, Santa Eulària, Balansat, Portmany, Ses Salines; allí es pronuncia *curtío* (*BDLC* VII, 1915, 367); JCoromines registra a St. Llorenç des Cardassar (Mall.) *Es Nou Cortons*, com a nom d'una partida de Sa Torre Nova; cf. *kyatrón* 'tros d'horta' en l'arag. d'Atarés (JCoromines, 1966).

Quartó des d'un principi designava mesura de diverses menes (de vi, d'oli, de grans i d'àrids, de terra de creneu): 1304 «la crida de Toÿr [= el nunci] deu tenir e aver una empola que tengua I *quarton* de vin, e no més» (*RLR* VII, 44); «el *quartó* té quatre porrons», ens diu el *DAG.*; usual avui a Mall. amb valor de 'mitja quarta' o com a 'recipient per a mesurar aquesta capacitat' (*AlcM*); 1283 «--- un *cartó* d'oblies ---» (*RLR* IV, 52), 1308 «--- un *quarton* de civada ---» (ib. VIII, 49), 1373 «--- un *quartó* de cera ---» (*CoDoACA* XL, 164); 1500 «una peça de terra continent en sí set *cortons*» (*DAG.*); «*corió* de terra» en el Capbreu del Vendrell, 1741 (ib.); segons *DAG.* equivalent a l'Emp. a la quarta part d'una vessana, és a dir a 225 canes quadrades; JCoromines el té registrat a Campanet (Mall.), 1963; com a 'una espècie de biga' en doc. de 1432 de Val., i segons *AlcM* allí és d'ús actual. Com a 'mesura de longitud' en 1314 «--- mig *quartó* de cane de Perpinyà» (P Vidal, *RLR* XXX, 261, aclarit com «Demi-carton de canne de Perpignan»;¹⁴ «Cinch alnes e cinch *quartons* de drap de li prim» (1412,¹⁵ *AlcM*).

Quartó, *-ona*, 'bèstia que té de tres a quatre anys', segons *AlcM* a Andorra i Pallars; JCoromines (1933) anota *kyartó* a Àreu parlant d'un porc, i *kyartóna* a Farrera parlant d'una vaca. *Quartonar* 'assenyalar amb

línieis divisòries per quartons', ant. [en un doc. de 1401 s'estableix que certs draps «no sien *cortonades*» pels teixidors (*CoDoACA* XLI, 159)]; avui significa 'clivellar-se, esquarterar-se' a Menorca (*AlcM*); notem: «Una figa per ser bona / ha de tenir tres senyals: / *cortonada*, sacaona, / i picada de pardals» (cobla men. en Camps i Mercadal, *Folkl. Men.* I, 92). *Quartonejar* 'dividir en quatre parts' [doc. del S. xv]. *Quarterner*: a Eivissa el *batlle quarterner* era el que administrava un dels cinc *quartons* de l'illa (*DAG.*); en un doc. de 1577 d'Igualada *cortoner* apareix en el sentit de 'repartidor del pa' (*BDLC* XIII, 1924, 297).

Esquarterar 'fer quatre quarters un animal o un home', 'fer trossos alguna cosa' [Muntaner «mès-se la companya en cor que anàs barrejar la ciutat del Redristó, lla on los nostres missatges havien morts e *esquarterats*, e posats en la carniceria a *quarters*» (*Cròn.*, cap. 222, vi, 60.4); 1398, *Man. Arditis* I, 74; *Spill*: «En Lleyda entran, / viu roçegar, / puyes *squarterar* / una fornera» (v. 1870); «la leona --- trobà lo vel de Tisbe y ab dents rabiosos tot lo *escortera* de xant-lo ple de sanch» (FAlegre, *DAG.*); «el meu marit penjat, la sogra *esquarterada*» (MilàF, *Romancerillo*, 1882);¹⁵ A. Ferrer Guinart, *Rond. de Men.*, p. 218 posa *esquarterar* «fer quatre *curtís* d'una bèstia, d'una persona»; en la forma de *escarterar* en Cerdà, *Cont. Cerd.*, 41; JCoromines té registrat *esquarterat* a Capcir, i a Llar (Confl.) «n'hom ('un hom', fr. *on*) s'*esquarterà* la roba» (1959), en significa evidentment 'esquinçar la roba'. *Esquarterament*.

Quadern 'conjunt d'uns quants fulls de paper en forma de llibre' [*codern*, en doc. de 1460 «--- un *codern* de pergami de cant ---» (*AlcM*); *quadern*, docs. de 1629 i 1639; el *DTO*. 1647, inclou *codern* remetent a *quadern*, mentre Lacav. 1696, remet de *quadern* a *codern*; *quadern*, en Lab. 1840], és duplicat mig-savi de *qüern* id. (infra), que era ben comú en el llenguatge antic i avui dialectal, i que amb l'oc. ant. *cazern* provenia d'un ll. vg. *QUADERNU,¹⁶ ll. QUATERNU (singular distributiu de QUATERNI 'de quatre a quatre', derivat per la seva banda de QUATTUOR). L'evolució semàntica s'explica pel fet que *quaderns* tenien quatre plects de paper.¹⁷ Notem, a més, que en un document mall. de 1570 *quadern* designa 'cabiró, biga' (cf. *quartó*, supra): «Ha comprat dit mestre hun *quadern* de mestre Togores --- lo qual *quadern* ha servit per fortificar dit novitiat» (*AlcM*), accepció que continua a València (Escrig).

Quaderna 'cadascuna de les peces de fusta arquejada inserides en llur part mitjana a la quilla' (*DFa.*); registrat a L'Escala com a «les peces que formen el costellam de la barca; un medís i una estamenera formen una *quaderna*»; per a l'explicació semàntica, veg. *DECH* II, 254b16ss.; en castellà es documenta ja el 1587 (ib., 254a58). Hom distingeix entre *quaderna mestra*, *revirada*, *quadernes principals*, *planes* (*BDC* XII, 60, 79, 103); endemés *quaderna* era el nom donat a una mena de moneda de coure (encara en el vocabulari tort. de Mestre Noé, *BDC* III, 1915, 106, donat com «moneda de dos quartons»), veg. a més *qüerna*